

Hvad må bibliotekerne? – En temadag om ophavsret

Af Anders Otte Stensager

DF's Forum for Registrering havde i år indbudt fagreferenter, katalogisatorer og udlånsfolk fra en lang række offentlige såvel som private biblioteker til en temadag om ophavsret, som afholdtes onsdag den 3. oktober i Copenhagen Business Schools nye faciliteter på Frederiksberg i København.

Anders Otte Stensager
Det Kongelige Bibliotek
aost@kb.dk

Formålet var at belyse grænserne for, hvordan vi må agere i formidlingen mht. medietyper, kopiering af materialer - trykt som elektroniske, hvad må der udlånes og de juridiske aspekter, der i det hele taget handler om ophavsret og persondataspørgsmål.

Mere end 80 deltager var mødt op for at høre og diskutere den ofte svære og komplekse viden, som knytter sig til ophavsretten og de problemstillinger, der relaterer sig til kopieringsrettigheder generelt.

Dagens første indlæg præsenteredes af Julie J. Kihl fra Biblioteksstyrelsen og handlede om, hvad bibliotekerne i grunden må købe og låne ud. Her pointeredes det i særlig grad, at de aftalelicenser, der indgås med bibliotekerne nu også udfærdiges på en sådan måde, at både formål, indhold, priser og generelle rettigheder m.m. rent faktisk også kommer til at fremgå af kontrakten imellem parterne. Kort sagt, sørg for at få en dækkende aftale. I den forbindelse står Biblioteksstyrelsen gerne til rådighed mht. råd og vejledning, men påtager sig dog ikke opgaven med at udarbejde konkrete aftaler.

Dagens anden oplægsholder var Rasmus Edmund fra Copy-Dan, der skulle forsøge at redegøre for, hvad bibliotekerne i grunden må kopiere i sin helhed. Et særdeles komplekst og vanskeligt emne, som mange nok havde ønsket, der var afsat mere tid til. Efter en kortfattet gennemgang af ophavsrettens grundlæggende bestemmelser fik tilhørerne et indblik i de kopieringsrettigheder, der eksisterer for hhv. privat og erhvervsmæssig

brug eller den såkaldte § 12. Herunder også, om der er tale om trykt eller elektronisk materiale, hvilket bestemt ikke er uden betydning. I den forbindelse skal man være opmærksom på, at der skelnes mellem analog og digital kopiering. Endvidere blev det påpeget, at udlånsbibliotekarer ikke må assistere lånere med downloading af elektronisk materiale og at de eksempelvis heller ikke uden videre må sende eksempelvis indscannede materialer m.m. til lånerne, med mindre der er indgået en aftale med eks. Copy-Dan. Endelig blev spørgsmål om citatretten også berørt. Det grundlæggende princip er her, at man kopierer 'efter god skik'. Hertil er det ligeledes tilladt, at referere fra hele værker. Kulturministeriet har i den forbindelse udarbejdet nogle vejledende retningslinier for god citatskik, som kan ses på ministeriets hjemmeside (www.infokiosk.dk), hvor det også er muligt at søge flere informationer om ophavsretten.

Jens Bennedsen fra IT-Vest kunne i dagens tredje oplæg fortælle om projekt Digitev, der er et forsøg på at lave en netbaseret masteruddannelse indenfor IT. Udgangspunktet for IT-Vest, - et samarbejde mellem Syddansk, Århus og Ålborg universiteter samt Handelshøjskolen i Århus, er de nuværende masteruddannelser, som universiteterne tilbyder og som egentlig er en fleksibel universitær efteruddannelse svarende til et års fuldtidsstudium. Hidtil har masteruddannelserne fungeret i et tæt samarbejde mellem elever og lærere, der regelmæssigt mødes til undervisning eller weekendsessions. Projektets nytænkning ligger

i, at pensumlisterne med tilhæftede abstracts, der næsten udelukkende består af artikler, på forhånd er gjort tilgængelig for deltagerne inden de vælger sammensætningen af en fagpakke til en fuld master. Så snart eleven har tilmeldt sig, vil der via disse sites også være mulighed for at få fuldtækstadgang til alle de opgivne artikler på pensumlisterne. Grundtanken er, at man herigenem muliggør en geografisk spredning, der ikke fordrer den umiddelbare traditionelle regelmæssige fysiske undervisningskontakt mellem elever og lærer. Samtidigt åbner det mulighed for en type fjernundervisning, der ikke kræver, at man skal bo i umiddelbar nærhed af en af universitetsbyerne for at gennemføre sin masteruddannelse. Den anden del af projekt Digitev var at få sammensat nogle coursepacks, hvor der også var adgang til hele indscannede værker. Her er der imidlertid nogle begrænsninger, som er fatssat af Copy-Dan. Overordnet har det vist sig, at problemerne i projektet mere ligger i, at få lærerne til selv at opdatere og revidere deres pensum- og litteraturlister direkte på nettet.

Efter en velfortjent frokost fortsatte temadagens anden del, hvor Harald v. Hielmcrone fra Statsbiblioteket i Århus berettede om 'Nye vinde i den ophavsretlige forvaltning' (se s. 10 i dette nr.). I oktober udsendte Kulturministeriet et udkast til ændring af ophavsretsloven til høring, og såfremt disse ændringer bliver vedtaget til foråret, bliver det i langt højere grad end det er tilfældet i dag også muligt at indgå aftaler med rettighedshavernes organisationer om digital be-

Kulturministeriet har udarbejdet nogle vejledende retningslinier for god citatskik, som kan ses på ministeriets hjemmeside (www.infokiosk.dk), hvor det også er muligt at søge flere informationer om ophavsretten.

nyttelse af ophavsretligt beskyttede værker. For relativt få år siden sendte Google Book Search chokbølger gennem forlags- og biblioteksverden, da de lancerede, at de sammen med en række amerikanske universitetsbiblioteker ville indscanne alt trykt materiale og gøre det on-line tilgængeligt. Et projekt, som den daværende franske kulturminister hurtigt kunne se ville medføre en total dominans af anglo-amerikansk kultur. Kort sagt, så ville al anden litteratur end den engelsksprogede få det svært. For den franske kulturminister betød dette en åbenbar trussel mod det franske sprogs udbredelse uden for Frankrig. Som følge heraf blev der taget et tilsvarende initiativ i Frankrig og så blev EU Kommissionen aktiveret, og i 2005 opfordredes EU's medlemslande til at iværksætte digitaliseringsprojekter og sørge for, at kulturarven kunne gøres tilgængelig online. I Danmark udmøntedes dette i den mediepolitiske aftale for 2007-2010, hvor der nedsattes en arbejdsgruppe, med deltagelse af bl.a. Det Kgl. Bibliotek, Statens Museum for Kunst, Nationalmuseet og Statsbiblioteket, der skulle udarbejde forskellige forslag til digitalisering af udvalgte dele af kulturarven, samt en ophavsretlig undergruppe, som skulle finde løsninger på de ophavsretlige problemstillinger. Grupperne mødtes fem gange i perioden november 2006 til marts 2007 og kunne derefter i enighed aflevere en rapport med løsningsforslag, som kunne påvirke de politiske rettighedshavere. Væsentligt i dette arbejde var, at den kollektive forvaltning af ophavsrettigheder kunne bevare sin legitimitet. I artiklen 'Nye vinde i den ophavsretlige forvaltning', som Hielmcrone netop har skre-

vet, findes en mere detaljeret gennemgang af gruppens betænkninger og deres konklusioner (findes også i PDF format på Statsbibliotekets hjemmeside).

Dagens sidste, men i høj grad særdeles interessante oplæg, blev præsenteret af juraspektererne Charlotte B. Tranberg fra Aalborg Universitet og Hanne Marie Motzfeldt fra Århus Universitet. Under overskriften 'Persondataspørgsmål' blev der gjort rede for de problemstillinger, som generelt relaterer sig til arbejdet med persondata og personfølsomme oplysninger, som lånernes. Hvordan håndteres de og hvad må man egentlig indenfor den offentlige forvaltning? Generelt er udgangspunktet en velfunderet og sund databehandlingsetik. Dvs. hvilket formål har man, hvilken relevans har det i forhold til det arbejde, man udfører, en saglig behandling og endelig også den tidsbegrænsning, der må fordres til behandlingen. Hovedreglen er, at den, der arbejder med personfølsomme data, også skal sikre sig en arbejdsmæssig sikkerhed, så persondata ikke ligger frit fremme eller blot smides i papirkurven osv. Dernæst også, at mails bør krypteres, da en mail jo grundlæggende er en personfølsom oplysning. I praksis betyder det, at de mails, der returneres til låneren om, at nu er materialet lagt frem til afhentning, også krypteres. Endvidere at lånerens historik eller søgemønstre ikke gøres tilgængelige for andre end låneren selv. Man kan altså ikke begynde at lave 'profiler' over en låner på baggrund af det materiale, han eller hun nu engang låner. Omvendt er det tilladt, som Amazon.com, at lave henvisninger til hvad andre brugere har valgt – eksempelvis "...andre brugere har også

valgt disse titler". Endelig blev der også rejst spørgsmål omkring de nye RFID chips, der indeholder en lille radiosender, som muliggør en eftersporing af materialet.

Grundlæggende handler det dog om, at fokus lægges på bøgerne og ikke på persondata. Hertil opfordrede begge oplægsholdere klart til, at bibliotekerne afholdt kurser eller informationsmøder i netop disse problemstillinger, for at tydeliggøre principperne i loven. Datatilsynet har i den forbindelse lagt en vejledning ud på deres netside (www.datatilsynet.dk).

Temadagen bar i det hele taget præg af et veltillægt program med kvalificerede oplægsholdere og engagerede tilhørere, der i høj grad satte deres præg på dagsordenen, men samtidig også afspejlede de enkelte bibliotekers vanskeligheder og problemer med håndtering af ophavsrettens mangefacetterede aspekter generelt. Der er utvivlsomt flere, som ser frem til lignende arrangementer i fremtiden.

Ophavsretsloven

www.ophavsret.dk/Ophavsret/ophavsretsloven.htm

COPY-DAN

www.copydan.dk

Datatilsynet

www.datatilsynet.dk

Alle oplæg fra dagen vil blive uploadet til Danmarks Forskningsbiblioteksforenings hjemmeside, www.dfd.dk.